

J. HIRIART-URRUTY JAUNAREN EUSKALTZAINDIAN SARTZEA

Hazparne-n, 1977, martxoak 27

EUSKALTZAINBURUAREN AGURRA

Hazparneko hauzapez agurgarria,

Euskaltzaindiko gogaideak,

Hazpandar entzuleak, eta hainbeste tokitarik etorritako jaun-andreak:

Egun on digula guztioi Jainkoak!

Hastean neure eskerrik beroenak ematen dizkiot Hazparneko herriari eta bereziki ongi etorria eman digun Larramendi jaunari.

Gerla ondoko garaian egun lehenbiziko aldiz biltzen da Euskaltzaindia, Euskararen Akademia, hemen, Hazparneko herri huntan.

Eta alabaina Hazparne hiri famatua da, euskal literaturan anitzetan aipatua, Lapurdiko hiri handienetakoa, euskara atxiki duten herrietan tarrotuena segurik. Euskal literaturaren historia egitean hamaika aldiz topo egin dut Hazparneko herriaren izenaz. Hemen zen eta da oraino Misionesten etxea, zeinetan bizi izan baita euskal idazleatarik franko. Lasalletarrek ere kolejio bat jarri zuten hemen gazteentzat eta hortik pasatuak dira idazle hoietarik ez gutti. Eta hala beti Hazparneren izenaz topo egiten nuen.

Beste zenbait Hazparnen bertan egonak dira apez.

Eta azkenik beste batzuk Hazparneko bereko semeak dituzue.

Hazparneko Misionest izandakoen artean hor da Haramboure, "Egun Ona" liburuaren egilea. Hor da ere Arbelbide, euskal literatura hainbeste liburu ederrez hornitu zuena.

Hazparneko kolejioan ikasitakoen artean, berriz, euskal idazle mordoa dugu: Laphitz, Barbier, Landerretxe, Monseigneur St. Pierre...

Eta Frère Innocentius bera, Lasalletarra, Hazparneko kolejioko buru, Elissamburu poetaren lehengusua, euskal liburuaren egile da hura ere. Ez da mirestekoa hainbeste idazle euskararen amodioan sutuak atera baditu.

Adema euskal poeta ere Hazparnen apez egona da.

"Erroma eta Jerusalem" eta "Hazparneko Kalbarioa" liburuak ere hemengo euskararen eginak dira. Eta hoietan parte hartu zuten Martin Ducq, Arbelbide, Lapeyre, Zanzinena, Choribit, Abbadie, Bastres eta beste batzuek. Hazpandarrak ziren Broussain, Soubelet, Léon Léon.

Baina aparteko modu batean aipagarri da Jean Hiriart Urruty, Hazparnen sortua. Guztiok dakigu nola jaun hau nabarbendu zen kazetaritzan. 1887an "Eskualduna" astekaria sortzen da. Beste anitz gauzatan bezala Iparraldeko Euskal Herria huntan ere aitzindari gertatu zen. Euskal kazetaritzak hemen tradizio luzea izan du. Eta esan gabe doa kazetaritzan aritu diren hoiak lan guztiz ondoriotsua egin dutela euskara trebatzen eta tresna zalui bihurtzen, gure mintzaira zernahitarako erabiliz, eta mintzaira bera arinagotuz.

Lan huntan, beste askoren artean, kapitain eta buruzagi bezala gailurtu zen Hiriart-Urruty, Hazparneko semea. Gaur-egunean, Lafitte jaun eta Jakin argitaldariari esker, badugu jaun hunen horrialderik hoberenen hauta ederra, bi liburutant: "Mintzaira, Aurpegia, Gizon!" eta "Zezenak Errepublikan".

Baina egun beste Hiriart-Urruty baten aldia da. Hazparneko semea hau ere eta bestearen iloba. Hunek egiten du gaur Euskaltzaindian sartzea.

Gertakari pozgarri hau osatzeko etorri da, bada, Hazparnera Euskararen Akademia, Euskaltzaindian izena duen batasuna.

* * *

Ez dakitenen faboretan esan nahi dut elkarte edo batasun hau 1918an jarria dela, eta xede hunekin jarria: euskara, gure mintzaira, begiratzeko, lantzeko eta aitzinatzeke. Bata-

sun hunen galtzarrean daude bildurik euskara lantzen, iker-tzen edo nolabait mintzaira hunen alde lan egiten ari diren jaunak. Eta jaun hoik Euskal Herriko eskualde guztietakoak dira, Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Nafarroa Garaia, Zuberoa, Nafarroa Behereko eta Lapurdikoak.

Ororen artean har-eman izanik, nahi ditugu euskararen korapiloak eta hauziak galbaetu eta ahal dela argitu, eta gure mintzaira hau gai bihurtu gaur eguneko bizimolde, arazo eta kulturaren sujetak tratatzeko. Nahi dugu euskarak, gure herriaren ondasun berezi eta balios hunek, etorkizun bat izan dezan, eta horretarako premiazko dela ikusten dugu, toki bakoitzeko mintzatzeko manerak errespetatuz, hoiien gainetik euskara molde bat bakarra eta orokorra hedaraztea eskolan, liburuetan eta abar erabiltzekoa. Nahi dugu oinarritzko kultura sendo bat euskaraz egin dadin. Nahi dugu geure euskara herri aitzinatu baten tresna egoki bihur dadin. Hitz batean esateko, euskararen salbamenduko obra nahi dugu bulkatu, sustatu eta aitzina eraman.

Egiteko handia eta amets handia dela hau badakit. Handiegia, ederregia eta egiten gaitza. Ongixko dakigu, bai. Akademia, bera bakarrik, ez da gai obra handi hau bururatzeko. Euskaldunen atxikimendua, zuen guztion laguntza suharra eta ihardespena eta segida nahi eta behar du.

Benetan eta zinez euskaldunok nahi baldin badugu, ordea, eta hortan lan egiten baldin badugu gogotik, egin daitekeen obra dela uste dugu.

* * *

Egungo gure bilkura hunetan, bada, Hiriart-Urruty jaunak euskaltzain edo "académicien" berri bezala ofizialki Akademian bere sartzea egingen du. Hortarako bere hitzaldia irakurriko du, eta ondoan bere aitatxi bezala hartu duen beste "académicien" zahar batek —J. L. Davant jaunak— ihardespenezko hitzaldia egingo du. Eta azkenik, euskaltzain izendatua izan delako ageri edo sinestamendua emango zaio Hiriart-Urruty jaunari.

Eta azkenik, eta finitzeko, beste euskaltzain ohorezko baten hil-berria gaztiatu beharrean gertatzen naiz. Joan den otsailaren azken egunetan itzaldu zen 98 urterekin, Gipuz-

koako Tolosan, Isaak Lopez Mendizabal jauna, euskal letren patriarka zaharra. Ez naiz hasiko hemen hark bere bizitze luzean barna euskararen alde egin zituen lan guztiak banabanaka kontatzen. Baina Lopez Mendizabal jaunak badu sail bat era berezi batean bere-berea duena eta aitortu behar zaiona, hortan aitzindaria izan baita: hots, haurrentzat euskaraz literatura bat egiten bidea zabaldu eta erakutsi du. Eskola liburuak haurrentzat euskaraz egiten aitzindari izan da. Haren liburuetarik batzuk, hala-nola "Xabiartxo" izena duena, anitzetan bir-argitaratu dira.

Edozeinek ikus lezake lan hunen ederra eta beharra. Haurrek gure hizkuntza ikasten ez badute, gure hizkuntzak ez du etorkizunik. Huntan denek egin behar dute lan: gurasoek, eskolak, elizak, herriak. Eta bertzeak bertze, liburuak ere behar dira, haurrentzat berariaz egindako liburuak. Huntan begi ernea izan zuen Lopez Mendizabal jaunak. Gero haren lana beste batzuek hartu eta segida emango diote, baina bera izandu da aitzindaria. Merezimendu hori aipatu beharrezkoa zen.

Euskaltzain bat hiltzen denean haren aipua egiten da Euskaltzaindiaren hurrengo batzarrean. Eta hain zuzen, gaurko hau, Hazparneko hau, da Lopez Mendizabal jauna hil ondoko lehen bilkura. Arrazoi horregatik ere aipamena egin behar zen.